

ОРГАНІЧНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

А. В. Лесь, к.е.н.

А. В. Ращенко, к.е.н.

Житомирський національний агроєкологічний університет

З кожним роком зацікавленість органічним виробництвом в Україні зростає. В першу чергу, це пов'язано із тим, що населення держави стає більш поінформованим щодо погіршення екологічної ситуації, великої кількості неякісних харчових продуктів, в тому числі генетично модифікованих, та негативних наслідків їх споживання.

Органічне сільськогосподарське виробництво є цілісною багатофункціональною моделлю господарювання, основною ідеєю якої є повна відмова від природних для біологічних систем хімічних елементів та небезпечних домішок у продуктах харчування. Доведено, що поширення практик органічного виробництва сільськогосподарських культур сприяє підвищенню природної біологічної активності ґрунту, відновленню балансу поживних речовин, нормалізації існування живих організмів. Такі позитивні процеси у ґрунтах забезпечують помірне зменшення урожайності сільськогосподарських культур органічної якості [3].

У науковій літературі виділяють чотири регіони країни – потенційні центри вирощування органічної продукції, а саме: Північно–Полтавський, Вінницько–Прикарпатський, Південно–Подільський, Північно–Східно–Луганський. Територія регіонів займає приблизно 40% земель України та має потенційно родючі ґрунти, які не забрудненні до небезпечних меж [5, 7]. Слід зазначити, що високий вміст гумусу (3–5%) і суглинковий механічний склад чорноземів у регіонах забезпечують високу врожайність, особливо зернових та олійних культур. Міжнародні експерти стверджують, що виробничий потенціал сільського господарства України використовується лише на 30%. При повноцінному та екологічно відповідальному освоєнні наявних ресурсів держави можливо виробляти у рази більше сільськогосподарської продукції, у тому числі і органічної якості [6].

У табл. 1 наведено ключові показники органічного сільськогосподарського виробництва світу та України.

В Україні спостерігається позитивна тенденція розвитку ринку органічної продукції. Частка сертифікованих сільськогосподарських угідь, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, від загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає

близько 1% і становить вже понад триста тисяч гектарів. Держава займає почесне двадцяте місце світових країн–лідерів органічного руху. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо площі сертифікованої органічної ріллі та спеціалізується переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур [1].

Таблиця 1

**Ключові показники органічного сільського господарства
в світі та Україні (станом на 2016 р.)**

Показник	Світ	Країни–лідери	Україна
Загальна площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	50,9 млн. га	Австралія (22,7 млн. га) Аргентина (3,1 млн. га) США (2 млн. га)	410,55 тис. га
Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	1,1 %	Ліхтенштейн (30,2 %) Австрія (21,3 %) Швеція (16,9 %)	1%
Землі під дикоросами та інші землі несільськогосподарського призначення	39, 7 мл. га	Фінляндія (12,2 млн. га) Замбія (6,6 млн. га) Індія (3,7 млн. га)	540 тис. га
Виробники	2,4 млн.	Індія (585 200 виробників) Ефіопія (203 602 виробників) Мексика (200 039 виробників)	210
Органічний ринок	75 млрд. євро	США (35,8 млрд. євро) Німеччина (8,6 млрд. євро) Франція (5,5 млрд. євро)	18 млн євро
Споживання на душу населення	11,1 доларі в США	Швейцарія (262 євро) Данія (191 євро) Швеція (177 євро)	3 євро

Джерело: [1, 6]

Слід зауважити, що органічним виробництвом в Україні займаються переважно середні та великі сільськогосподарські підприємства. Сектор фермерських господарств – виробників органічної продукції є дещо меншим. І зовсім не представлені у цій виробничій ніші дрібні фермери та власники особистих селянських господарств.

Для дрібних виробників основними стримуючим факторами розвитку органічного виробництва є нестача фінансових ресурсів та обмежені знання технологій господарювання. Останнім часом спостерігається системне збідніння населення, тому малі форми господарювання не готові вкладати додаткові кошти у екологізацію своєї діяльності. Як показують попередні дослідження [2], виходом із вищенаведеної ситуації є формування органічних сільськогосподарських кооперативів, оскільки механізм кооперації є дієвим елементом у процесі відтворення потенціалу особистих селянських господарств.

Узагальнення існуючих дослідження та вивчення проблем виробництва та споживання органічної продукції дозволило виокремити основні тенденції розвитку сектору в Україні. На наш погляд, стан та перспективи розвитку органічного сільського господарства в Україні визначається зовнішніми та внутрішніми факторами, що наведені на рис. 1.

У Житомирській області органічне виробництво визначено одним з пріоритетних аграрних секторів. В управлінні агропромислового розвитку Житомирської обласної адміністрації впевнені, що Житомирщина може зайняти свою нішу у розвитку органічного виробництва. У підтримку даної тези слід зауважити, що на сьогодні в області успішно функціонує низка підприємств, що здійснюють сертифіковану органічну діяльність. Найбільше з них знаходиться у Новоград–Волинському районі. В області вирощують органічні жито, пшеницю, ячмінь, овес, просо, кукурудзу, горох. Із тваринної продукції – телят, пекінських качок, гусей, індиків, овець, молоко [4].

Рис 1. Чинники розвитку органічного сільського господарства в Україні

Джерело: власні дослідження

Висновки. Виробництво та споживання органічної продукції набуває все більшої популярності в Україні. Виробничий потенціал держави дозволяє розвивати та удосконалювати дану галузь, для цього існує низка економічних, природних, історичних, географічних та культурних передумов. Розвиток органічного сільськогосподарського виробництва дозволить покращити економічний стан сільськогосподарських підприємств та аграрної галузі в цілому.

Список літератури

1. Горогоцька Н. І. Перспективи розвитку виробництва органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами Івано–Франківської області // Ефективна економіка. – 2016.
2. Зіновчук Н. В. Мотиваційні чинники організації органічних сільськогосподарських кооперативів в Україні / Н. В. Зіновчук, А. В. Лесь, А. В. Ращенко // Економіка АПК. – 2016. – № 9. – С. 33–38.
3. Кисіль В. І. Біологічне землеробство в Україні: проблеми і перспективи / В. І. Кисіль. – Х. : Штрих, 2000. – 162 с.
4. Органічне виробництво на Житомирщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroprom.zt.gov.ua/index.php/news-ark/450-orhanichne-vyrobnytstvo-na-zhyto-my-rshchyni-2>.
5. Созінов О. О. Агросфера України у ХХІ столітті // Вісник НАНУ. – 2001.– № 10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnyk-nanu.kiev.ua/2001-10/3.htm>.
6. International Federation of Organic Agriculture Movements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org>.
7. Чайкін О. В. Сучасні тенденції використання сільськогосподарських земель: аспект екологічно сертифікованого виробництва / О. В. Чайкін // Нова економіка на світовому, державному та регіональному рівнях: проблеми та розвиток: збірник матеріалів Всеукраїнської науково–практичної конференції (м. Київ, 20–21 травня 2016 р.). – К.: ГО “Київський економічний науковий центр”, 2016. С. 77–80.